

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СХІДНОЄВРОПЕЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЛЕСІ
УКРАЇНКИ**

**Географічний факультет
Кафедра економічної та соціальної географії**

СИЛАБУС

ВИРОБНИЧА ПРАКТИКА З ФАХУ

(переддипломна практика)

рівень вищої освіти бакалавр

галузь знань 10 Природничі науки

спеціальність 106 Географія

освітньо-професійна програма Географія

Силабусвиробничої економіко-географічної практики

розроблено для для денної та заочної форм навчання

Луцьк – 2020

Силабус виробничої економіко-географічної практики підготовки бакалавра, галузі знань 10 Природничі науки, спеціальності 106 Географія, за освітньо-професійною програмою Географія

Розробники: Маковецька Л.О., канд.географ.наук, доцент
Голуб Г.С., канд.географ.наук, доцент
Погребський Т.Г., канд.географ.наук, доцент
Яручик С.О., ст.викладач

Силабус виробничої економіко-географічної практики затверджено на засіданні кафедри **Економічної та соціальної географії**

протокол № 1 від 27.08. 2020 р.

В. о. завідувача кафедри:

Маковецька Л. О.

1. ОПИС ПРАКТИКИ

ВИРОБНИЧА ЕКОНОМІКО – ГЕОГРАФІЧНА ПРАКТИКА

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійна програма освітній рівень	Характеристика виду практики
Денна(заочна) форма Навчання	10 Природничі науки 106 Географія ОПП Географія	Виробнича економіко-географічна
		Рік навчання 3
		Семестр 6
		Консультації 6год.
Кількість годин90 год. кредитів3		Самостійна робота 84 год.
		Форма контролю: залік

II. ІНФОРМАЦІЯ ПРО КЕРІВНИКІВ ПРАКТИКИ

ППП *Маковецька Л.О.*,

Науковий ступінь *канд.географ.наук*

Вчене звання *доцент*

Посада *доцент*

Контактна інформація (м.т. 0953223654, makovetska.larisa@eenu.edu.ua)

ППП *Голуб Г.С.*,

Науковий ступінь *канд.географ.наук*

Вчене звання *доцент*

Посада *доцент*

Контактна інформація (м.т. 0956808111, golub.gennadiy@eenu.edu.ua)

ППП *Погребський Т.Г.*,

Науковий ступінь *канд.географ.наук*

Вчене звання *доцент*

Посада *доцент*

Контактна інформація (м.т. 0994962521, pogrebskyi.taras@eenu.edu.ua)

ППП *Яручик С.О.*

Науковий ступінь –

Вчене звання -

Посада Старший викладач

Терміни практики: 3 тижні(21 день).Точні дати початку та закінчення практики щорічно уточнюються відповідно до навчального плану і зазначаються у графіках навчального процесу.

III. ОПИС ПРАКТИКИ

1. *Анотація практики*

Нові методи і підходи, що використовуються в сучасній географії, економіці та управлінні регіональними процесами України, потребують підвищення якості підготовки фахівців з географії, які працюють у господарських та управлінських структурах.Формування таких спеціалістів передбачає їх обов'язкову практичну спрямованість, що реалізується під час організації та проведення виробничої економіко-географічної практики. Роль останньої зростає в наш час, коли питання економічного розвитку, раціонального використання природних, матеріальних, трудових ресурсів набувають першочергового значення у вирішенні завдань державної регіональної політики, зокрема у пріоритетах діяльності органів управління та місцевого самоврядування.

Виробнича економіко – географічна практика спеціальності «Географія» є важливою складовою частиною навчального процесу підготовки кваліфікованих спеціалістів на географічному факультеті та має освітній і науково-дослідницький характер, оскільки поглиблює і закріплює теоретичні знання з фізичної, економічної і соціальної географії, дає змогу студентам сформувати навчальні вміння та навички самостійно здійснювати соціально-економічні дослідження під час комплексного економіко-географічного вивчення конкретного регіону(та іншого об'єкту дослідження), ознайомить з елементами галузевих територіальних систем та відобразить взаємозв'язок природних компонентів з соціально-економічними процесами в межах конкретної території.

Підвищення рівня практичної підготовки студентів обумовлює розширення та зміцнення зв'язків вищих навчальних закладів із відповідними підприємствами, установами та організаціями, малим та середнім підприємництвом визначених регіонів.

2. *Пререквізити*

Галузеві дисципліни Фізичної географії, Економічної та соціальної географії, Суспільної географії, Основи соціально-економічного розвитку територій.

3. *Мета і завдання практики:*

– закріпити теоретичні знання студентів та навчити застосовувати їх на конкретному робочому місці;

– сприяти оволодінню сучасними методами та прийомами наукового аналізу суспільно-географічних процесів;

– сформуванню уявлення про принципи організації та методичні основи соціально-економічних та економіко-географічних досліджень; особливості функціонування, виробничої діяльності управління господарських об'єктів, установ, фірм та організацій; методику економіко-географічного вивчення складних територіальних систем різного рангу і підпорядкування (наприклад, місто, адміністративний район, промисловий вузол, система розселення) тощо.

Кінцевою метою виробничої економіко-географічної практики є розвиток у студентів-географів широкого просторового мислення, формування умінь самостійно виявляти, аналізувати та описувати взаємозв'язки між окремими компонентами суспільно-територіальних систем і комплексів територій різного таксономічного рівня, набуття практичних навичок у розробці та підготовці аналітико-статистичних, картографічних і текстових матеріалів виробничого та управлінського характеру.

Зміст виробничої економіко-географічної практики студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» включає в себе всю сукупність завдань, які потрібно виконати на робочому місці конкретної бази практики та передбачає збір і опрацювання економіко-статистичної інформації, проведення практичних досліджень та експериментів, необхідних для підготовки кінцевого звіту по практиці або іншого виду наукової роботи.

До загальноосвітніх завдань відносять:

- здобуття навичок та досвіду роботи, що наведені в кваліфікаційній характеристиці бакалавра з географії;

формування

- формування умінь та навичок практичного застосування попередньо засвоєних положень методики економіко-географічних досліджень, набуття навичок збору та підготовки статистичних, картографічних і текстових матеріалів для характеристики різних економіко-географічних об'єктів;

- поглиблення і вдосконалення методики наукових, у тому числі виробничих досліджень, оволодіння новими методами географічних досліджень;

- набуття та поглиблення природоохоронних, у тому числі екологічних знань на прикладі географічних об'єктів, що вивчаються;

- ознайомлення з методикою комплексних економіко-географічних досліджень; пізнання особливостей виробничої діяльності, управління і

функціонування господарських об'єктів різних форм власності та виробничого призначення, об'єктів соціальної інфраструктури, установ та організацій державного управління;

- ознайомлення з обов'язками, особливостями організації роботи та повноваженнями спеціалістів підприємства.

Практичними завданнями, на які студентам необхідно звернути увагу, є:

- аналіз особливостей суспільно-географічного положення досліджуваної території, дії різноманітних факторів, які впливають на функціонування об'єктів, що вивчаються;
- оцінка природно-ресурсного потенціалу з наголосом на регіональні особливості як місцевого, так і державного значення;
- виявлення історико-просторової, соціально-економічної динаміки формування та розвитку господарства, території, краю (району, області, землі, країни), виробничого підприємства, установи ;
- ознайомлення із основними методами проведення та організації соціально-економічних досліджень;
- розробка комплексного підходу до оцінювання природи та господарських явищ;
- ознайомлення з первинною економічною, географічною, соціально-демографічною, маркетинговою, менеджерською та іншою інформацією та методикою її опрацювання;
- загальне ознайомлення зі структурними підрозділами підприємства (установи, організації) та специфікою їх діяльності. Визначення тематики та конкретного переліку робіт, які виконує підприємство в цілому та його структурні підрозділи зокрема;
- підвищення рівня володіння ПК та удосконалення навичок роботи в мережі INTERNET для отримання необхідної інформації;
- збір, систематизація та узагальнення інформації (наукової, статистичної, картографічної, тощо), отриманої за час проходження практики;
- ознайомлення з типами звітних документів господарських та адміністративних організації, способами їх використання;
- визначення ролі та місця підприємства, установи чи регіону в господарській діяльності території дослідження, так і вищого таксономічного рівня;
- висвітлення особливостей становлення регіональних освітніх, наукових, культурних, торговельних та рекреаційних комплексів тощо;

- аналіз особливостей формування системи розселення населення та його етнічного, статевовікового складу, трудового потенціалу регіону;
- виявлення основних етапів розвитку та сучасного стану господарства регіону, його компонентної, функціональної і територіальної структури, ефективності функціонування господарських систем різних рівнів і форм власності тощо;
- виконання конкретного обсягу роботи в межах трудового процесу бази виробничої практики.

4. За результатами практики студенти будуть компетентними у таких питаннях:
Інтегральна компетентність

- здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми, що характеризуються комплексністю та невизначеністю умов у професійній діяльності з географії або у процесі навчання із застосуванням сучасних теорій та методів дослідження природних та суспільних об'єктів та процесів (ІК).

Загальні компетентності (ЗК)

- здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях. (ЗК 1);
- знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності (ЗК 2);
- здатність до проведення досліджень на відповідному рівні (ЗК 6);
- здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел (ЗК 7);
- навички міжособистісної взаємодії (ЗК 8);
- здатність працювати автономно (ЗК 9);
- здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя (ЗК 12).

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності (ФК)

- здатність брати участь у плануванні та виконанні наукових та науково-технічних проектів (ФК 1);
- здатність застосовувати знання і розуміння основних характеристик, процесів, історії і складу природи і суспільства (ФК 2);
- здатність здійснювати збір, реєстрацію і аналіз даних за допомогою відповідних методів і технологічних та програмних засобів у польових і лабораторних умовах (ФК 3);
- здатність застосовувати кількісні методи при дослідженні сфер ландшафтно-оболонки (ФК 4);
- здатність аналізувати склад і будову геосфер (у відповідності до спеціалізації) на різних просторово-часових масштабах. (ФК 5);
- здатність інтегрувати польові та лабораторні спостереження з теорією у

- послідовності: від спостереження до розпізнавання, синтезу і моделювання (**ФК 6**);
- знання і використання специфічних для географічних наук теорій, парадигм, концепцій та принципів відповідно до спеціалізації (**ФК 7**);
 - самостійно досліджувати природні матеріали та статистичні дані(у відповідності до спеціалізації) в польових і лабораторних умовах, описувати, аналізувати, документувати і презентувати результати (**ФК 8**);
 - здатність до планування, організації та проведення досліджень і підготовки звітності (**ФК 9**);
 - здатність ідентифікувати та класифікувати відомі і реєструвати нові об'єкти у географічній оболонці, їх властивості та притаманні ним процеси (**ФК 10**);
 - здатність працювати в колективах виконавців, у тому числі в міждисциплінарних проектах (**ФК 11**).

IV. ЕТАПИ ПРАКТИКИ

Етапи	Зміст, основні завдання, тривалість
1. Підготовчий	Загальний збір студентів. Установча конференція. Проведення інструктажу студентів з техніки безпеки, ознайомлення студентів з програмою практики, затвердження конкретних напрямів індивідуальних досліджень відповідно до програми майбутньої практики. <i>1 день</i>
2. Ознайомлювальний	Розподіл робіт по групах, отримання конкретних індивідуальних завдань. Підбір необхідної літератури, статистичної і картографічної інформації; робота з джерелами інформації. <i>2 дні</i>
3. Основний	До від'їзду на конкретний об'єкт дослідження (можлива групова екскурсія на найбільш значимі в регіоні), під час проходження виробничої економіко-географічної практики у конкретній локації дослідження основними завданнями дослідження є: - Загальна історико - економіко - географічна характеристика регіону. Відвідання музею історії регіону (або краєзнавчого музею), оглядова тематична екскурсія по центральній частині міста(території). <i>1 день</i> - Економіко - географічна оцінка природно-ресурсного потенціалу регіону. Відвідування місць розробки корисних копалин, соціальних об'єктів і музеїв, маршрутні спостереження. <i>3 дні.</i> - Аналіз чисельності, складу, руху населення і його розселення по території регіону. <i>2 дні</i> - Дослідження промислового сектору економіки території та його територіальні структури. Ознайомлювальні екскурсії промисловими підприємствами, аналіз їх технологічної та економічної діяльності. <i>3 дні.</i> - Дослідження сільського господарства. Ознайомлення з роботою підприємств переробної промисловості АПК, маршрутні(ареальні) польові спостереження. <i>2 дні.</i>

	- Дослідження інфраструктури міста. Ознайомлення з роботою транспортного підприємства та його інфраструктурою. <i>1 день.</i> <i>Вищезазначені складові основної частини практики мають бути відображені у звіті.</i>
4. Підсумковий	Підготовка звітності практики. Завершення аналізу та обробки отриманої інформації, складання зведеного текстового звіту, його оформлення. Складання фото- та відеозвіту і презентації до підсумкової доповіді на захист. <i>3 дні</i> <i>Залік. 1 день</i>

V. ВИДИ (ФОРМИ) ІНДИВІДУАЛЬНИХ ЗАВДАНЬ

Пів час проведення виробничої економіко-географічної практики студентам слід пам'ятати, що інтегральним об'єктом дослідження є суспільно-географічний комплекс (СГК) – певна територіальна частина суспільства, що має єдність і розвивається у конкретних природно-географічних умовах. У СГК територіально поєднуються всі його підсистеми: природа, населення, виробнича і невиробнича сфери.

Суспільно-географічні комплекси складаються з первинних економіко-географічних об'єктів, або компонентів СГК, з окремих сільськогосподарських і промислових підприємств, транспортних пунктів та вузлів, окремих сіл, міст тощо.

Розвиток і розміщення галузей економіки перебуває у постійній динаміці. Тому вивчення і дослідження економіко-географічних об'єктів потребує систематичного поновлення вихідних матеріалів, насамперед цифрових.

В основі методики дослідження господарських об'єктів та комплексів різного таксономічного рівня використовують системно-структурний комплексний аналіз, в основі якого лежать найважливіші економіко-географічні методи:

- метод безпосереднього спостереження, або візуальний;
- порівняльно-описовий;
- картографічний;
- статистичний (аналіз економіко-статистичних матеріалів);
- балансовий, що передбачає аналіз перерозподілу різної продукції і електроенергії (матеріальні баланси) та населення (трудові баланси) із територіальної точки зору;
- конструктивний (техніко-економічні розрахунки економічного ефекту різних варіантів територіальної організації продуктивних сил);
- математичні методи (аналіз розподілів, зв'язків, залежностей, моделювання різноманітних економіко-географічних систем).

При складанні комплексних соціально-економічних характеристик регіону чи іншого об'єкту дослідження практики необхідно використовувати різноманітні джерела інформації (літературні, аудіовізуальні, картографічні, періодичну пресу, мережу INTERNET тощо). Різні виробничі та соціальні об'єкти (підприємство, місто, організація, транспортний вузол тощо) вивчаються з різним ступенем детальності. При цьому слід ґрунтуватися на первинних матеріалах, аналізувати їх, вивчати окремі дані і т. д.

Загальними об'єктами вивчення є суспільно-територіальні комплекси міст, адміністративних районів, областей та їх окремі компоненти. Індивідуальне завдання кожного студента зводиться до виконання програми вивчення конкретного суспільно-територіального об'єкта та його складників (їх перелік наводиться в рекомендаціях, поданих нижче).

Індивідуальна програма вивчення промислового підприємства (незалежно від форм власності)

Дослідження промислового підприємства – відправне у процесі вивчення промислових комплексів різного рівня розвитку. Найдоступнішими об'єктами для дослідження є окремі промислові підприємства.

1. Загальні відомості та географічне положення. Назва населеного пункту і розташування підприємства всередині його; найближчі транспортні магістралі і відстань до них від підприємства; коротка характеристика навколишнього природного середовища. Картосхема місцезнаходження підприємства.

2. Історико-географічні чинники та особливості розвитку. Час і причини (економічні, природні й ін.) виникнення підприємства в даному місці. Роль підприємства в господарстві міста, району, області, країни. Зміна його ролі за роки існування підприємства. Склад підприємства (організаційно-управлінська структура, заводи, цехи і т. д.).

Потрібно з'ясувати, коли і чому, під впливом яких факторів саме в цьому місці виникло промислове підприємство, встановити основні етапи розвитку. Причинами (умовами, чинниками) його створення можуть бути близькість до сировини, наявність трудових ресурсів, кваліфікація робітників, зручність транспортних зв'язків, природні умови тощо. Потрібно мати на увазі, що фактори, під впливом яких виникло підприємство, діють не постійно. Тому треба з'ясувати, чи збереглася їх дія тепер. Якщо основний фактор змінився, потрібно дізнатися, коли і чому це відбулося.

Висвітлюючи історію підприємства, звертають увагу на його діяльність в умовах господарського розрахунку та самофінансування (ринкових відносин), на способи підвищення технологічного рівня й організації виробництва, вдосконалення технологічних процесів, випуск продукції високої якості, конкурентноспроможної як і на вітчизняному, і на світовому ринках, ступінь задоволення запитів і вимог споживачів.

3. Економіко-географічна характеристика зв'язків підприємства. Джерела надходження на підприємство сировини, напівфабрикатів і інших необхідних для виробництва матеріалів, співвідношення використання місцевої і далекопривізної сировини, напівфабрикатів і інших матеріалів. Способи збільшення місцевої сировини в загальному споживанні підприємства. Джерела надходження до підприємства палива, електроенергії, води. Шляхи постачання сировини, напівфабрикатів і інших вантажів на підприємство по залізниці, морю, річці, каналу, шосе, трубопроводах. Наявність власного транспорту в підприємства. Райони збуту підприємством напівфабрикатів і готової продукції. Види транспорту і пункти відправлення для збуту готової продукції. Зв'язки підприємства з заводами-суміжниками. Картосхема економічних зв'язків підприємства.

4. Технологічні особливості та устаткування підприємства.

5. Кадри підприємства. Чисельність і склад робочої сили.

6. Аналіз економічних показників та економічної ефективності підприємства.

Вплив виробничих і економіко-географічних чинників на рівень собівартості продукції підприємства (у тому числі географічне положення підприємства стосовно джерел сировини, енергії, робочої сили, споживача). Економічні показники: обсяг випуску продукції, номенклатура, собівартість випуску продукції (перелік та аналіз показників залежить від доступності інформації).

Упровадження нової техніки. Автоматизація виробничих процесів. Загальний рівень механізації та автоматизації виробничих процесів на підприємстві.

7. Перспективи розвитку підприємства. Перспективи і план виробничого та соціального розвитку підприємства. Природоохоронні заходи.

Індивідуальна програма вивчення сільського населеного пункту (села, сільської ради, об'єднаної територіальної громади)

1. Географічне положення і розмір. Географічне положення щодо шляхів сполучення, міст, районного центру, інших поселень адміністративного району, центру сільради.

Площа, яку займає селище (із присадибними землями), число дворів, кількість жителів. Середня щільність населення (у розрахунку на 1 км або 1 га території населеного пункту).

2. Історія. Час і причини виникнення села(сільської ради, ОТГ). Походження його назви. Історичний тип поселення. Зміни в адміністративному та господарському устрої. Історичні події. Зміни вигляду.

3. Природні умови села і його найближчого оточення. Приуроченість села(сільської ради, ОТГ) та його окремих частин до елементів рельєфу. Особливості клімату. Корисні копалини. Коротка характеристика найближчої річки, струмка, озера, водоймища. Водопостачання для питних і господарських цілей. Ґрунти, їх господарська оцінка. Тип і характер сучасної рослинності селища і його найближчих околиць.

Зміна природного середовища в результаті господарської діяльності населення. Перспективи і найближчі плани перетворення та охорони природи.

4. Населення. Чисельність населення. Природний і механічний рух населення. Частка корінних жителів серед усього населення і його різних груп (соціальних, національних). Сучасний статевий і віковий склад населення.

Національний склад жителів. Основна мова спілкування. Зміни національного складу та відносин між людьми різних національностей у процесі історичного розвитку населеного пункту.

Соціальний склад населення та особливості його зайнятості. Відстань і засоби пересування до місця роботи. Освітній рівень, трудові навички та професійний склад населення (механізатори, тваринники, рільники, садівники, агрономи, зоотехніки, працівники управлінського апарату, культурно-просвітньої мережі, охорони здоров'я, інше), ступінь зайнятості працездатного населення в суспільному виробництві, рівень безробіття. Відмінність зайнятості по сезонах року. Загальна оцінка використання трудових ресурсів.

5. Господарство. Функціональний тип населеного пункту: сільськогосподарські, промислові села(сільської ради, ОТГ), змішані й інші.

Місце села(сільської ради, ОТГ) серед інших населених пунктів.

Підприємства з переробки сільськогосподарської продукції на території, час їхнього виникнення. Тривалість роботи в календарному році, опис продукції, що випускається, регіон її збуту. Джерела сировини та палива для підприємства. Відносини з промисловими підприємствами. Зв'язок з агропромисловим виробництвом. Тривалість роботи протягом року.

Опис окремих типових занять населення від початку робіт до кінця. Календар основних сільськогосподарських робіт.

Перспективи розвитку господарства села(сільської ради, ОТГ).

6. Планування і забудова. Конфігурація (план) села(сільської ради, ОТГ) та її пояснення. Вплив рельєфу, гідрографічної мережі й інших природних умов на планування. Тип планування, характер забудови. Зміни в плануванні і забудові, особливо за останні роки. Ріст території населеного пункту. Різниця між окремими частинами села(сільської ради, ОТГ) в плануванні, типах забудови, благоустрою. Історичне ядросела(сільської ради, ОТГ).

Типи будівель житлових будинків і господарських будівель. Сучасні тенденції і масштаб нового житлового будівництва.

Переважна конфігурація і розміри присадибних ділянок, їхнє використання в різних груп населення.

7. Культура та побут. Установи культурно-освітньої мережі й охорони які обслуговують жителів цього і сусідніх сіл(сільської ради, ОТГ).

Прояв національних і місцевих традицій у культурному житті та побуті населення.

8. Зовнішні зв'язки села(сільської ради, ОТГ). Характер зв'язків з іншими селами(сільськими радами, ОТГ) району, області, райцентром, обласним центром і найближчими містами. Сезонність транспортних зв'язків. Засоби пересування в різні сезони. Засоби доставки та райони збуту окремої сільськогосподарської продукції. Постачання жителів села(сільської ради, ОТГ) промисловими товарами.

Перспективи розвитку селища.

Індивідуальна програма вивчення сільськогосподарського підприємства

Сільськогосподарське підприємство є одним з найдоступніших об'єктів економіко-географічного дослідження.

Матеріали для економіко-географічної характеристики господарства студенти знайдуть безпосередньо у господарстві. Основні характеристики виробничої діяльності відображено в річних звітах господарства.

1. Назва підприємства. Географічне положення щодо ближніх міст, промислових центрів, транспортної мережі, гідрографічної сітки, сусідніх сільськогосподарських підприємств. Сільськогосподарська зона, в якій розміщено підприємство.

Економічна оцінка природних умов (рельєф, кліматичні умови, внутрішні води, ґрунтовий і рослинний покрив). Вплив природних умов на розміщення сільськогосподарських угідь і спеціалізацію. Особливої уваги заслуговує питання структури земельного фонду і якісної оцінки сільськогосподарських угідь, динаміка земельних угідь, причини змін, що відбуваються, землезабезпеченість, компактність земельних ділянок.

Під час дослідження природних умов господарства звертають увагу на питання охорони природи (зокрема боротьба з ерозією ґрунтів і розмиванням берегів, заболоченням і домінуючим пересиханням тощо.)

Загальна чисельність населення, у тому числі чоловіків, жінок. Кількість працездатних, що беруть участь у роботі, у тому числі робітників постійних, сезонних, інженерно-технічних працівників.

2. *Склад і розміщення сільськогосподарських угідь.* Структура сільськогосподарських угідь.

Рілля, її приуроченість до елементів рельєфу, ґрунтових різновидів, джерел зрошення. Ступінь розвитку ерозії. Освоєння нових ділянок ріллі. Меліорація орних земель.

Сіножаті, розміщення, склад рослинності, кормова продуктивність. Використання сіножатей під випас худоби.

Пасовища. Сади і виноградники, їхня площа і розміщення з огляду на особливості рельєфу, джерела зрошення, щодо населеного пункту, інших сільськогосподарських угідь.

4. *Рослинництво.* Площа земель, зайнятих зерновими, технічними, картоплею, овочевими і кормовими культурами, садами і виноградниками. Особливості розміщення сільськогосподарських культур залежно від місцевих природних умов.

Основні зернові культури, їх посівні площі, валові збори. Економічні показники.

Технічні культури, їхній склад, врожайність, посівні площі, валові збори. Основні економічні показники. Місце технічних культур у валовій і товарній продукції господарства.

Овочівництво і баштанництво. Посівні площі, валові збори, урожайність, економічні показники.

Картопля і кормові культури, їхня площа, валові збори, врожайність, основні економічні показники.

Сади і виноградники. Склад і врожайність, механізація робіт. Валова і товарна продукція, прибуток з 1 га. Реалізація продукції.

Вартість валової продукції рослинництва за видами продукції. Собівартість продукції рослинництва.

5. *Тваринництво.* Загальна кількість худоби за видами. Зміна поголів'я худоби і птахів за останні роки. Розміщення поголів'я худоби і птахів на території господарства залежно від місцевих природних і економічних умов.

Інші галузі тваринництва. Їхня роль і значення в господарстві.

Вартість валової продукції тваринництва за видами продукції. Собівартість продукції та рентабельність окремих галузей тваринництва. Реалізація продукції тваринництва.

6. *Грошові прибутки та їх розподіл.* Характеристика грошових прибутків в основних галузях господарства. Валовий прибуток у розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь, на 100 га ріллі і на одного працівника господарства. Середній річний прибуток працівника в грошовому виразі.

7. *Перспективи розвитку.* Місце господарства у складі агропромислового комплексу. Основні показники плану розвитку господарства на найближчий час. Перспективи спеціалізації господарства.

VI. ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ПРАКТИКИ

Зміст роботи, що оцінюється	Кількість балів
1. Теоретична підготовка: – знання предмету; – володіння матеріалом під час проведення регіональних досліджень, екскурсій, польових робіт тощо.	15
2. Психолого-педагогічна майстерність: – педагогічний такт; – комунікабельність; – емпатійність; – неконфліктність тощо.	10
3. Особистісні характеристики: – дисциплінованість під час проходження практики; – ініціативність; – самостійність; – професійна спрямованість; – інноваційність тощо.	5
4. Оцінювання процесу проходження практики: – проведення аналізу економіко-статистичної інформації, формування практичних висновків, пропозицій щодо вирішення проблем діяльності; – формування аналітичної документації, облікової звітності на базах практики тощо.	20
5. Оцінювання звітної документації: - план-конспект дослідження; - послідовність вирішення індивідуальних завдань; - формування висновків та характеристик об'єктів дослідження; - опрацювання та подача зібраних матеріалів; - логіка та послідовність написання звіту; - карти; - плани екскурсій тощо.	20
6. Оцінювання допоміжної документації : – загальне оформлення щоденника; – оформлення допоміжної документації (конспекти екскурсій, наочний матеріал, схеми, знімки тощо).	5
7. Захист практики.	25
Сума	100

Політика оцінювання

Політика викладача щодо студента

Студенти можуть проходити виробничу економіко-географічну практику на промислових та лісогосподарських підприємствах, у сільських та селищних радах, об'єднаних територіальних громадах (ОТГ), а також обласних та районних адміністраціях, сільськогосподарських, державних установах та організаціях, комерційних структурах і фірмах різних форм

власності Волинської, Рівненської, Львівської, Тернопільської та інших областей України. Для направлення на практику у вибрану базу практики студенту необхідно заздалегідь представити керівнику практики від факультету Договір на проведення практики (підписане керівником установи та завірене печаткою) про згоду підприємства прийняти студента на виробничу практику у визначені терміни.

При потребі, конкретні місця та райони проходження практики для кожного студента узгоджують і визначають кафедри(Наприклад до попередньо укладеного Договору про співробітництво і т.д.). Для студентів заочної форми навчання базами проходження виробничої практики можуть бути установи, підприємства та організації за основним місцем роботи.

На виробничу практику студенти денної форми навчання направляються наказом ректора по університету, а студенти заочної форми навчання – згідно з розпорядженням декана по факультету.

Для науково-методичного керівництва виробничою практикою студентів призначається керівник (керівники) практики від факультету (кафедри), який вказується у наказі ректора про направлення студентів на практику (денна форма навчання) або у розпорядженні декана по факультету (заочна форма навчання). Підприємства, організації та установи, на базі яких проходить практика, призначають внутрішнім наказом кваліфікованих спеціалістів для безпосереднього керівництва практикою.

Відповідальність за організацію та проведення практики несе керівник практики від факультету і керівник підприємства; контроль за ходом практики покладається на декана факультету. Керівник від бази практики забезпечує студентам умови безпечної роботи, можливість користуватися лабораторіями, майстернями, технічною та іншою документацією, необхідною для виконання програми практики; проводить консультації та сприяє збору матеріалів для складання звіту за результатами виробничої практики.

До початку практики керівнику від кафедри (факультету) потрібно:

- проконтролювати готовність баз практики до прийняття студентів-практикантів;
- провести студентам інструктаж про порядок проходження практики та з техніки безпеки;
- надати студентам-практикантам усі необхідні матеріали;
- повідомити студентів про систему звітності та вимоги до оформлення звіту.

Перед початком практики студенти повинні отримати від керівника практики від факультету такі *матеріали*:

- комплексні щоденники практики;
- програму практики;
- індивідуальні завдання.

Прибувши на базу практики, студенти передають у відділ кадрів комплексні щоденники, де проставляються відповідні відмітки про прибуття студента на практику та проходження інструктажу з техніки безпеки.

Під час практики адміністрація установи може залучати студентів для виконання додаткових виробничих завдань та для надання допомоги базі практики. Тривалість такої роботи не повинна перевищувати шести годин, а характер праці студента відповідати профілю навчання.

Обов'язки студента:

- своєчасно прибути на базу практики;
- у повному обсязі виконати програму практики включно з індивідуальними завданнями;
- дотримуватися чинних на підприємстві, установі, організації правил внутрішнього трудового розпорядку;
- вивчати та суворо дотримуватися правил охорони праці, техніки безпеки, виробничої санітарії та протипожежної безпеки;
- виконувати конкретні практичні завдання, що передбачені функціональними обов'язками тих посад, на які зараховано студентів наказом по підприємству, установі чи організації;
- виконувати доручення, які були покладені на нього керівником практики від бази практики;
- брати активну участь у громадському житті колективу;
- систематично вести щоденник, у якому висвітлювати всі питання, пов'язані з виконанням завдань практики;
- своєчасно підготувати звіт і подати його у визначені терміни на рецензування та затвердження керівнику від бази практики та керівнику практики від факультету.

Політика щодо академічної доброчесності

Поточний контроль за виконанням функціональних обов'язків на робочих місцях здійснює керівник від бази практики. Студент зобов'язаний щоденно (або за результатами певного етапу практики) вести поточні записи в щоденнику практики, який видається йому перед від'їздом на виробничу практику.

Під час практики студент зобов'язаний неухильно дотримуватися правил внутрішнього розпорядку установи (підприємства). Про всі випадки відлучення зі свого робочого місця студент-практикант повинен повідомляти керівника від бази практики. За невиконання програми практики студент може бути відсторонений від її проходження та, як наслідок, йому буде зарахована навчальна заборгованість. Студент ліквідує її в індивідуальному порядку після повторного проходження практики в час, визначений наказом ректора університету. Якщо студент не ліквідує заборгованість у зазначений термін, він відраховується з університету.

Після завершення практики керівник від бази практики оцінює практичну роботу студента, рецензує поданий ним звіт та виставляє оцінку, записує характеристику студента в його щоденнику практики, у щоденнику зазначає перелік компетентностей, які здобув та засвоїв студент під час проходження практики. Підпис(оцінка) керівника практики завіряється печаткою установи у щоденнику проходження практики. Керівник практики від факультету (кафедри) перевіряє повноту, якість, достовірність і достатність матеріалів, згідно з виданим ним індивідуальним завданням, про що робить запис на спеціальній сторінці в щоденнику.

Підсумковий контроль за результатами проходження виробничої економіко-географічної практики відбувається у формі заліку. Залік з виробничої практики приймає комісія, склад якої зазначається у наказі(розпорядженні) про направлення студентів на практику.

На залік студент повинен подати звіт, оформлений згідно з поданими нижче вимогами.

Вимоги до звіту

Підсумковий звіт за результатами практики кожен студент подає керівнику від кафедри (факультету) в 15-денний термін після закінчення практики. У випадку, коли декілька студентів проходять виробничу практику в одній установі, організації чи на підприємстві, подається груповий підсумковий звіт з обов'язковим зазначенням функціональних виробничих обов'язків кожного студента-практиканта та розділів звіту, написаних особисто кожним з них.

Звіт повинен містити такі розділи:

1. Вступ (мета та завдання практики, програма і методика проведення дослідницьких робіт).

2. Загальна географічна характеристика району (місця) проходження практики (характеристика окремих компонентів природи, оцінка умов і факторів формування суспільно-географічного комплексу регіону практики).

3. Загальна соціально-економічна характеристика району (місця) проходження практики (аналіз галузевої, територіальної і функціональної структури господарського комплексу, оцінка комплексності, рівня спеціалізації і розвитку, аналіз комплексоутворюючих елементів та їх зв'язок з природними та агросировинними ресурсами території, аналіз транспортної мережі, економічне районування території тощо).

4. Соціально-економічна характеристика об'єкта дослідження (установи, підприємства, організації): економіко-географічне положення, специфіка господарської і виробничої діяльності; аналіз особливостей виробничої діяльності, кадровий і виробничий потенціал, номенклатура випущеної продукції, виробничо-економічні, трудові, інфраструктурні зв'язки установи (підприємства), стан маркетингової та рекламної діяльності, особливості управління тощо (див. програми дослідження).

5. Висновки та пропозиції щодо умов проходження практики.

6. Список використаних джерел (монографії, посібники, інтернет-ресурси тощо).

Обсяг звіту – 25–40 сторінок друкованого тексту. Звіт подається на кафедру в окремій папці разом із заповненим щоденником практики.

В обов'язковому порядку до звіту додаються статистичні таблиці, бланки, графіки, діаграми, карти, фотографії, рекламні проспекти, схеми, зразки сировини та продукції тощо. У звіті обов'язково має бути чітко описано специфіку діяльності, особисто виконаної студентом під час практики.

Звіт оформляється чітким розбірливим почерком або в друкованому вигляді з дотриманням вимог ЄСКД і державних стандартів. У ньому не повинно бути дослівного переписування матеріалів про об'єкт практики та цитування літературних джерел.

Складений студентом звіт повинен містити посилання на науково-методичну літературу з теми і мати наскрізну нумерацію сторінок. Аркуші повинні бути зшиті. Звіт перевіряють та затверджують керівники практики від університету (кафедри).

Політика щодо дедлайнів та перескладання.

Звіт, з результатами проходження практики студент захищає у присутності спеціально створеної комісії у складі 2–3 викладачів, призначеної завідувачем кафедри. До складу комісії входять керівники практики від кафедри (факультету), завідувач кафедри, декан факультету(заступник декана з навчальної роботи) та (або)викладачі, що викладали практикантам профільні спеціальні дисципліни.

Студент, що не виконав програми практики та отримав незадовільний відгук керівника від бази практики або незадовільну оцінку під час складання заліку направляється деканатом повторно на практику в період канікул. Студент, який після повторного проходження практики отримав незадовільну оцінку на заліку з практики, відраховується із числа студентів університету.

ВІІ. ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ

За результатами заліку студенту-практиканту виставляється диференційована оцінка за 100-бальною шкалою. Оцінка студента за практику враховується стипендіальною комісією при визначенні розміру стипендії разом з іншими його оцінками за результатом підсумкового контролю.

Шкала оцінювання

Оцінка в балах за всі види навчальної діяльності	Оцінка	
	для екзамену	для заліку
90 – 100	Відмінно	Зараховано
82 – 89	Дуже добре	
75 - 81	Добре	
67 -74	Задовільно	
60 - 66	Достатньо	
1 – 59	Незадовільно	Незараховано (з можливістю повторного складання)

Результат складання заліку з виробничої економіко-географічної практики практики записується в екзаменаційній відомості, проставляється в заліковій книжці студента та в журналі обліку успішності.

ВІІІ. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Атлас Волинської області / за ред. Бурчака Н. В. – М. : Комітет геодезії і картографії СРСР, 1991. – 42 с.

2. Геренчук К. І. Польові географічні дослідження / К. І. Геренчук, Е. М. Раковська, О. Г. Топчієв. – К. : Вища школа, 1975. – 248 с.
3. Єврорегіон Буг: Волинська область / за ред. Б. П. Клімчука, П. В. Луцишина, В. Й. Лажніка. – Луцьк : Волин. держ. у-т ім. Лесі Українки, 1997. – 448с.
4. Жупанський Я. І. Соціально-економічна картографія : підруч. для студ. геогр., топогр.-геодез., екон. спец. ВУЗів. / Я. І. Жупанський, П. О. Сухий. – Вид. 2-ге – Тернопіль : Астон, 1997. – 274 с.
5. Маковецька Л.О. Методичні рекомендації для проходження виробничої практики студентами спеціальності „ Економічна і соціальна географія” [Електронний ресурс] : навч-метод.видання / укладач Л.О.Маковецька – Вид. 2-ге, перероб. і доп. 2015. – Режим доступу: <http://esnuir.eenu.edu.ua/handle/123456789/5047>
6. Природа Волинської області / за ред. К. І. Геренчука. – Львів: Вища школа, 1975. – 147с.
7. Соціально-демографічне дослідження міст обласного підпорядкування Волинської області: колективна монографія / за ред. Ю. Барського / Барський Ю., Пугач С., Голуб Г., Погребський Т., Гнип А., Дзямко О., Кошулинська Т., Лотоцький Н, Мельничук М. – Луцьк: ПП Іванюк В. П., 2020. – 142 с.
8. Топчієв О. Г. Суспільно-географічні дослідження: методологія, методи, методики : навч. Посіб. / О. Г. Топчієв. – Одеса : Астропринт, 2005. – 632 с.
9. Barskyi Y. Using the cluster analysis in socio-geographical researches / Y. Barskyi, V. Fesyuk, T. Pogrebyskiy, G. Golub// Uniwersytet Śląski Wydział Nauk o Ziemi Sosnowiec 2016, Acta Geographica Silesiana, 22. WNoZUS, Sosnowiec, 2016 – P. 5-9.

Нормативні документи Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

- Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України», затвердженого наказом Міністерства освіти України № 93 від 8.04.1993 р.).
- Розпорядження № 26 від 10.06.2019 про організацію виробничих та навчальних практик у 2019/2020 н.р. проректора з науково-педагогічної і навчальної роботи та рекрутації